

§ 1. Мовні обов'язки українців

У країні, яка називається Україна, говорити потрібно українською.

І. Вітовська

Сформулюйте цілі на цей урок, а також визначте, чого ви хочете досягнути впродовж нового навчального року.

1. Прочитайте текст. Висловіть припущення, у який час написано мовні заповіді. Чи актуальні вони сьогодні? Розкажіть, чи ви дотримуетесь всіх мовних заповідей. Чи виникають із цим проблеми? Як ви їх долаєте? Що стає на заваді дотримання всіх заповідей? Що вам відомо про І. Огієнка? Чому його ім'ям названо всеукраїнську премію, університет?

ДЕСЯТЬ МОВНИХ ЗАПОВІДЕЙ ІВАНА ОГІЄНКА

1. Мова — то серце народу: гине мова — гине й народ.
2. Хто цурається своєї рідної мови, той у саме серце ранить свій народ.
3. Літературна мова — то головний двигун розвитку духовної культури народу.
4. Уживання в літературі тільки говіркових мов дуже шкодить об'єднанню нації.
5. Народ, що не створив собі соборної літературної мови, не може зватися свідомою нацією.
6. Для одного народу мусить бути тільки одна літературна мова й вимова, тільки один правопис.

Іван Огієнко

7. Головний рідномовний обов'язок кожного свідомого громадянина — працювати для збільшення культури своєї літературної мови.

8. Стан розвитку літературної мови — то ступінь культурного розвитку народу.

9. Про духовну зрілість окремої особи й зрілість цілого народу судять найперше з культури його літературної мови.

10. Кожний свідомий громадянин мусить практично знати свою соборну літературну мову й вимову та свій соборний правопис.

2. Ознайомтеся з уривком із книжки «Мова і нація». Які тези пере-
гукуються із заповідями І. Огієнка? Чому, на вашу думку, гро-
мадські діячі, педагоги, просвітителі в усі часи наголошували
на важливості української мови?

1. Мова — запорука існування народу. Захищаючи рідну мову, ти захищаєш свій народ, його гідність, його право на існування, право на майбутнє. Не ухилийся від цієї боротьби!

2. Захист рідної мови — найприродніший і найпростіший, найлегший і водночас найнеобхідніший спосіб національно-самоутвердження та діяльності в ім'я народу. Маєш нагоду бути борцем за свій народ — будь ним!

3. Володіння рідною мовою — не заслуга, а обов'язок патріотів.

4. Розмовляй рідною мовою — своєю і свого народу: скрізь, де її розуміють, з усіма, хто її розуміє. Не поступайся своїми мовними правами заради вигоди, привілеїв, лукавої похвали — це зрада свого народу.

5. Ставлення до рідної мови має бути таким, як до рідної матері: її люблять не за якісь принади чи вигоди, а за те, що вона — мати.

6. Сім'я — первинна клітина нації. Тому розмовляй у сім'ї мовою своєї нації. Не вмієш — учися!

7. Допмагай кожному, хто хоче вивчити українську мову.

8. Ніколи не зупиняйся у вивченні рідної мови.

9. У твоїй хаті завжди мають бути українські книжки, журнали, газети. Хай звучить у твоїй хаті українське слово з телевізорів і радіоприймачів.

10. Підтримуй усі починання окремих осіб і громадськості, спрямовані на утвердження української мови.

11. Не будь байдужим до найменших виявів обмежень чи зневаги української мови.

12. Нашому поколінню випало складне й відповідальне завдання — відродження української мови, державності, нації. За нас цього ніхто не зробить. Це наш історичний обов'язок. Не перекладаймо цього тягаря на плечі своїх нащадків, бо може бути запізно. Діймо! В ім'я нашого народу, в ім'я най-

вищих ідеалів людства — свободи та справедливості (В. Іванишин і Я. Радевич-Винницький).

3. Прочитайте висловлення. Які почуття спонукали автора до написання цих рядків? Чи поділяєте ви його думки? Сильнішою має стати мова чи носії мови? Що для цього потрібно?

З мовою в нас усе серйозно. Я хочу обцілувати кожне її слово. Мені подобається, що мова буває різною: гарною, кумедною, сумною, мудрою. З нею можна добре посміятися і поплакати. Мова сильна. Але я хочу зробити її сильнішою. Для цього треба просто нею розмовляти (Є. Клопотенко).

4. Ознайомтеся з порадами. Висловіть власне ставлення до них. Запишіть ті, що є найважливішими для вас. Прокоментуйте й доповніть їх, якщо вважаєте за потрібне. Поділіться ідеями, які виникли у вас після прочитання тексту.
1. Установіть українську мову на гаджетах.
  2. Говоріть українською в громадських місцях.
  3. Підпишіться на українськомовних блогерів.
  4. Спілкуйтеся українською з друзями та близькими, а також із незнайомими людьми.
  5. Проходьте онлайн-курси з української мови або переглядайте пізнавальні відео на цю тему.
  6. Послугуйтеся українською в соцмережах.
  7. Започаткуйте власний словник.
  8. Читайте книжки українською.
  9. Слухайте подкасти українською.
  10. Переглядайте кінофільми українською (за А. Пройдаковим).

Продовжте речення: «Я сьогодні дізнався / дізналася ...», «Найбільше зацікавила інформація про ...», «У мене виникло бажання ...», «Я спробую ...», «Мені треба попрацювати над ...», «Свою роботу я оцінюю ...»

5. Виконайте один із варіантів домашнього завдання.

1. Підготуйте колаж або плакат «Мовні обов'язки українців».
2. Знайдіть в інтернеті інформацію про І. Огієнка. Підготуйте повідомлення про діяльність цієї людини.
3. Напишіть есе на одну з тем: «Мої мовні обов'язки», «Чи мова має значення?», «Що означає поважати мову?»

ДІЄСЛОВО

Засинай із мрією — прокидайся з метою!

Л. Костенко

Дієслово — особлива частина мови. Доцільно вживаючи його, ми надаємо фразі й текстові руху, удихаємо в них життя. Ці одиниці мовлення мають величезні можливості: за допомогою них можна висловити *прохання* (*Допоможи! Заспівай! Поквапся!*) чи *наказ* (*Повертайся! Єднаймося!*), передати *внутрішній стан* (*Бентежить... Непокоюсь...*) або *почуття* (*Радію! Співчуваємо... Любимо...*), відтворити *картину події* (*Світало... Вирушили... Бовванів... Зустріли... Війнуло... Ступали... Причайлися... Назбирали...*) чи *спланувати день* (*Відвідаю... Дізнаюся... Змоделюю... Зустрінуся...*).

Отже, знаючи особливості й можливості дієслова, уживаючи нові слова, ви зможете стати активними, дієвими, рішучими, комунікабельними й неодмінно цікавими та бажаними співрозмовниками.

Використовуючи дієслова, ви визначатимете зміст і мету кожного уроку. Тому в підручнику введено рубрику «Дієслова вашого дня». Із запропонованих обирайте ті, які вам цікаві, корисні, що наповнять ваш урок чи день добром. Ви можете додавати ті дієслова, яких вам бракує. Кожний свій вибір обґрунтуйте. Працюйте із цією рубрикою творчо.

На уроці узагальнення вивченого з теми «Дієслово» визначте, які дієслова ви використовуєте частіше, без котрих не уявляєте свого спілкування, а від яких відмовилися.

Життя пропонуватиме вам щодня безліч дієслів — хороших, надійних, корисних, щирих або злих, недобрих, лукавих, лихих. Учїться робити вибір на користь добра та гармонії, світла й любові, віри та довіри — тоді ваше життя буде наповнене цими чеснотами.

Дієслово — слово діє:
Ходить, робить, носить, сіє,
Слово плаче і радіє,
Усміхається і мріє.
Дієслово — слово діє: